

MATCA

#13
VARĂ 2026

- ESEU 6 **Falimentul ideatic din România**
Vlad Adamescu și Răzvan Petri
- ESEU 8 **Cravata galbenă, rivalități și-un strop de Coca-Cola**
Ciprian Măceșaru
- INTERVIU 10 **Marek Torčík în dialog cu Cristina Ștefan**
- ESEU 15 **Bucurii recente ale unei cititoare impenitente**
Ioana Bot
- 18 **Topurile Matca**
- 26 **Recomandările Matca**

ARTELE COPILĂRIEI

- ESEU 38 **Poveste cu parcurs fericit: literatura română pentru copii a ultimilor ani**
Oana Purice
- ANCHETĂ 46 **Cine este Pericol? Îl vom vedea pe ecrane?**
Raluca Poenaru și Irina Enea
- INTERVIU 52 **Ada Milea în dialog cu Ovidiu Șimonca**
- ESEU 54 **Culorile memoriei: aventurile unui copil în ultimul deceniu comunist**
Ana-Maria Noroce
- INTERVIU 58 **Octav Ungureanu în dialog cu Ovidiu Șimonca**
- INTERVIU 62 **Iulia Gorzo în dialog cu Iulia Tudorie**
- ESEU 64 **Atracția pentru manga**
Mădălina Buican, Ramona Tănase
- RUBRICĂ 68 **Smântânici Tiribaboi #13**
de Anca-Maria Pănoiu
- ESEU 72 **Cărturino: premii, cluburi de lectură, panel la Frankfurt, film cu Harap-Alb și comoara sa**
Ovidiu Șimonca
- INTERVIU 76 **Florin Bican (sub acoperire) de vorbă cu Anca-Maria Pănoiu**
- ESEU 78 **Apolodor Revisited**
Florin Bican
- RUBRICĂ 82 **Călător prin București: Episodul VII**
Ema Cojocaru
- RUBRICĂ 90 **Locvace în Orașul Tăcerii**
George Cornilă
- ESEU 92 **Despre cine vorbim când vorbim despre Raymond Carver?**
Marius Chivu

ÎN CULISELE LIRICII ROMÂNEȘTI EXTREM-CONTEMPORANE

- INTERVIU 100 **Mihók Tamás în dialog cu Péter Demény**
- ANCHETĂ 112 **Cum citim poezia astăzi?**
Andreea Pop
- ANCHETĂ 127 **Ecopoetry și AI**
Cristina Bălașa
- ANCHETĂ 136 **Fantoma din nomenclator**
Sorin Despot și Ioana Tătărușanu
- ANCHETĂ 146 **Grafica poeziei**
Mihók Tamás
- POEME 153 **Rita Chirian, Domnica Drumea, Florin Dumitrescu, Teodor Dună, Dumitru Fanfarov, Louise Glück, Ylva Gripfelt, Ștefan Manasia, Ioana Cătălina Obreja, Szócs Petra, Bogdan Tiutiu, Victor Țvetov**
- RUBRICĂ 166 **Transcrieri - Emily Dickinson**
D. Sargan
- INTERVIU 168 **Al Filreis în dialog cu Cristina Bălașa**
- ESEU 171 **Ușa deschisă**
Al Filreis
- FICTIUNE 174 **(Fragmente dintr-un roman în lucru)**
Marin Mălaicu-Hondrari
- FICTIUNE 178 **„Faut qu'ça saigne!”**
Emilian Galaicu-Păun
- FICTIUNE 184 **Marin Coin**
Dragoș C. Costache

LA SUD ȘI LA NORD DE DUNĂRE

- ANCHETĂ 192 **Cunoaște-ți vecinul**
George Cornilă
- ESEU 200 **Piața literară din Bulgaria**
Lora Nenkovska
- INTERVIU 202 **Rene Karabaş și Ghergana Panceva în dialog cu Liv Tane**
- INTERVIU 206 **Cecilia Ștefănescu în dialog cu Ovidiu Șimonca**
- INTERVIU 212 **Olivia Măndruțiu-Rusu în dialog cu Hadrian Mateescu**

216 **Cronici de carte**

Re/deconectare

GEORGE CORNILĂ

Ultimele luni au lăsat impresia unei ficțiuni prost scrise, supraîncărcate de tensiune, dramatism și imprezvizibil. Războaie care nu-și mai găsesc sfârșitul, armistiții și încălcări ale acestora, instabilitate politică și economică, discursuri radicalizate, crize care se succed fără a ne da vreun răgaz, previziuni sumbre. Ne-am dus în continuare viețile hiperconectați, incapabili să ignorăm zgomotul de fond, și cu senzația că realitatea are undeva niște clauze ascunse pe care le-am trecut cu vederea. Toate acestea ne-au ținut captivi într-un flux continuu de imagini, înregistrări și postări, de breaking news și fake news. Din nou, am stat prea mult cu ochii în ecrane, lipiți de o actualitate care ne-a suprasolicitat atenția și nervii.

În acest context, continuăm demersul firesc de a face cultură – pentru a rezista, pentru a ne construi un refugiu, pentru a atrage atenția asupra tuturor acelor acte esențiale supraviețuirii noastre și totuși ignorate sau, în cel mai bun caz, neapreciate la adevărata lor însemnătate. Ne întoarcem la pagina tipărită, la ritmul domol al acesteia, în încercarea de a ne liniști spaimile și de a ne recupera o interioritate pe care agitația lumii o erodează încontinuu. Prin apariția acestui nou număr *Matca*, extindem un spațiu de reflecție și dialog de care avem cu toții nevoie.

Dosarul dedicat poeziei românești, coordonat de Mihók Tamás, încearcă nu doar să aducă în atenția cititorilor nume reprezentative și creații merituoase, ci și să răspundă la întrebări privind rolul poeziei într-un prezent pragmatic, accelerat, dominat de senzational. Atâtea voci diferite, care însă converg spre ideea că poezia, prin emoție, introspecție și esențializare, rămâne, după milenii, o formă concentrată de adevăr și frumos.

Le alocăm, de asemenea, un spațiu amplu artelor care li se adresează copiilor, prin dosarul îngrijit de Ovidiu Șimonca, punând în prim-plan o literatură adeseori subestimată și considerată o categorie minoră, dar care reușește să dea opere ce conturează generație după generație. Prin acestea se formează noii cititori, odată cu primele întâlniri decisive cu imaginarul. N-am urmărit doar să înfățișăm starea actuală a literaturii pentru cei mici, ci și să evidențiem importanța acesteia și responsabilitatea pe care o are în a clădi reperatele unui public aflat la cei dintâi pași printr-o lume a posibilităților infinite.

Un al treilea pilon al acestui al treisprezecelea număr îl constituie dosarul dedicat literaturii bulgare, realizat de subsemnatul cu ocazia prezenței Bulgariei ca țară invitată de onoare la Bookfest 2026. În ciuda proximității geografice și a schimburilor de toate felurile, există încă multe puncte necunoscute la intersecția spațiilor noastre culturale. Intervențiile, interviurile, ideile reunite aici urmăresc să deschidă un dialog necesar, să pună în circulație nume, teme și direcții care merită descoperite, din convingerea că, într-o Europă fragmentată, dialogul cultural este cea mai fertilă formă de apropiere reală.

Fiecare dosar este însoțit de anchete care adaugă o dimensiune de dezbateră, de pluralitate a perspectiveilor. Pe lângă toate acestea, *Matca* #13 oferă, ca de obicei, o gamă bogată de contribuții care cartografiază preocupările și tensiunile prezentului, fie că vorbim despre ficțiune sau reflecție critică, despre confesiune sau analiză. E încă un efort de a înțelege lumea și de a-i găsi sensurile mai puțin evidente.

Să nu cedăm, așadar, tentației de a ne retrage în superficial sau în cinism, să ne dăm timp să citim aceste pagini și multe altele, întrucât, deși lectura nu schimbă lumea peste noapte, nu oprește rachete balistice, nu deschide strâmtori, nu scade prețul carburantului, are puterea de a ne schimba pe noi, ceea ce e un prim pas, un uriaș pas înainte.

M

GEORGE CORNILĂ – prozator, traducător și jurnalist cultural, editor la Curtea Veche Publishing și redactor-șef *Matca*. Pentru romanul *Silex (Polirom, 2024)* a primit Premiul Observator cultural (2025) și Premiul Radio România Cultural (2025), și a fost nominalizat la Premiul Scriitorul Anului, acordat de Uniunea Scriitorilor din România (2025), și Premiul Leibniz pentru Proză (2025).

„Ca persoane queer,
vom eșua la a ne încadra
în tipare, dar poate că există și
ceva bun care să iasă din asta”

MAREK TORČÍK
ÎN DIALOG CU CRISTINA ȘTEFAN

©Barbora Maršiček

Vorbește pe o voce blândă, ritmată, care-i trădează imediat calitatea de poet. Și nu doar atât, căci Marek Torčík este și jurnalist, profesor de literatură la Universitatea Carolină din Praga și romancier. *Amintiri care încă ard* este romanul său de debut, apărut recent la Curtea Veche Publishing în traducerea Gabrielei Georgescu, și deja publicat în alte aproape 30 de limbi.

I-am răpit lui Marek Torčík puțin din timpul dedicat scrisului, pentru a discuta despre modul în care volumul lui explorează memoria în multiplele ei ipostaze, de la amintirile strâns legate de mama, tatăl și bunicul său până la amintirile modelate de istorie și societate, și felul în care acestea se împletesc cu familia și mediul socio-politic în care creștem. Evocând experiența unei copilării și adolescențe petrecute într-o familie dezbinată, dintr-un orașel industrial conservator, am vorbit despre tiparele masculinității, despre presiune, violență și eșec, dar și despre viața persoanelor marginalizate, conturând o reflecție nuanțată asupra identității queer și a posibilității de a exista dincolo de stereotipuri.

Titlul romanului tău, *Amintiri care încă ard*, îmi evocă atât o suferință personală, cât și una sistemică, în ceea ce privește societatea și istoria. Din perspectiva cărții tale, interpretezi memoria ca fiind pur individuală sau ca ceva modelat ori distorsionat de forțe socio-economice mai ample?

Există diferite niveluri de memorie, iar pentru mine a fost important să includ în carte atât amintirile personale, cât și amintirile societale, pe care le numim adesea istorie, însă care, pentru mine, nu sunt altceva decât amintiri subiective care sunt notate sau înregistrate în anumite moduri. Ne prefacem că sunt obiective, dar nu sunt – depinde foarte mult cine le povestește și ce culoare le dă. Mă intrigă distincția dintre personal și societal în ce privește perspectiva mai amplă a memoriei și cum se înscrie ea în dinamica familială sau în amintirile personale, cum se schimbă amintirile sub presiunea diferitelor narațiuni ale celor din jurul tău sau ale societății și așa mai departe. Am fost întotdeauna curios în legătură cu această dicotomie, mai ales că, în Republica Cehă, uităm adesea să facem diferența între cele două.

Cât despre titlu, versiunea sa în engleză e împrumutată de la poeta Anne Carson. În *Autobiografia roșului*, are un poem intitulat „Memory Burn”. Pentru că titlul ceh *Rozložíš paměť* e ambivalent – însemnând atât deconstruirea memoriei, cât și răspândirea amintirilor individuale în fața ta, ca imagini, ca fotografii, încercând să le dai un sens –, am vrut să păstrez această incertitudine și în titlul traducerii în engleză, și am transmis editurii opțiunea mea. În timp ce editam traducerea cehă a *Autobiografiei* lui Anne Carson, mi-am dat seama că e o alegere minunată, pentru că acele

amintiri care ard înseamnă, pe de o parte, că gravezi ceva în memoria ta, ca să uiți, dar înseamnă și să-ți arzi amintirile, să ți le scoți din minte cu totul.

Personajele romanului – bunicul, tatăl, naratorul, Marián și toți colegii lor de școală – sunt tot atâtea portrete ale agresivității și totodată ale vulnerabilității, personaje puternic apăsate de modelele tradiționale ale masculinității. Ce te-a atras la explorarea masculinității și mai ales la contestarea perspectivelor dominante, în care bărbatul e puternic și violent?

Mă preocupă profund noțiunea de eșec, iar masculinitatea, mai ales în zilele noastre, e adesea legată de ideea de eșec. Nu reușești să devii imaginea unui bărbat așa cum te obligă societatea să fii – orice ar însemna să fii bărbat, pentru că e ceva ce se schimbă mereu. Trebuie să fii dur, dar trebuie să-ți arăți și emoțiile –, există atât de multe contradicții, așa încât toți eșuăm tot timpul. Se întâmplă același lucru și cu a fi femeie. Oamenii eșuează tot timpul să devină cu adevărat aceste stereotipuri, și mi se pare că există și o anume frumusețe în asta, dar și probleme mari.

De exemplu, dacă ești o persoană queer, eșecul devine natural, pentru că nu te integrezi în totalitate nicăieri. La fel și identitatea de clasă: e legată de eșec și de rușinea care rezultă din acesta. Nu te integrezi în locuri unde banii sunt importanți pentru că nu îți permiți să arăți într-un anumit fel sau să te comporți într-un anumit fel. Eșecul e o modalitate interesantă de a privi aceste chestiuni, pentru că dacă eșuezi la ceva și nu încerci din nou, atunci te poți schimba și încerca o nouă modalitate de a depăși această totalitate pe care ne străduim cu toții s-o întrupăm. Dacă eșuezi și hotărăști că nu poți face lucrul care se face în mod obișnuit, atunci trebuie să-ți găsești propriul drum, să devii altceva, să fii o persoană mai independentă. Asta e lupta naratorului meu: el trebuie să se împace cu faptul că nu se va integra niciodată nicăieri, că nu va fi niciodată imaginea clasică de bărbat, de persoană foarte bogată sau de persoană heterosexuale. Trebuie să accepte acest fapt și să devină altcineva. E ceva ce figura bunicului nu are, pentru că bunicul e forțat să întrupeze toate aceste stereotipuri, el nu are binecuvântarea de a fi queer, nici nu poate gândi în afara acestor tipare.

Eșecul duce la o frustrare care naște violență. Dacă eșuezi cu munca, ajungi să ai frustrări. La fel e și cu sportul, la fel e și cu masculinitatea. Dacă eșuezi, dacă nu reușești să îndeplinești scopurile pe care societatea și tu însuși ți le pui în gând, atunci devii frustrat și violent, și dai vina pe oamenii din jurul tău, dai vina pe minorități, dai vina pe femei, pentru că ele par a fi lucrul care stă între tine și succesul pe care crezi că ți-l dorești. Am citit mult din opera filozofului, sociologului și teoreticianului Jack Halberstam, iar volumul lui *The Queer Art of Failure* m-a inspirat să mă gândesc la faptul că noi, ca persoane queer, vom eșua la a ne încadra în tipare, dar poate că există și ceva bun care să iasă din asta.

ARTELE COPILĂRIEI

Literatura pentru copii a devenit un domeniu în expansiune. Fiecare editură caută să aducă în fața copiilor și adolescenților cărți cât mai atrăgătoare, cu ilustrație cât mai variată, plină de fantezie. Literatura pentru copii înseamnă și o miză pentru autorii români de a pătrunde pe piețele internaționale. Deja, anul acesta, în octombrie, la Frankfurt, se va organiza un panel dedicat literaturii pentru copii din România, pornind de la cărțile finaliste și câștigătoare la Premiile Cărturino, ediția 2026. Premiile Cărturino, lansate în 2024, devin un reper pentru piața de carte a literaturii pentru copii, dosarul nostru făcând o recapitulare a autorilor și a titlurilor care au fost finaliste și câștigătoare la cele trei ediții.

În grupajul pe care vi-l propune revista *Matca*, veți descoperi și evoluția tot mai puternică a benzilor desenate (în această direcție, Octav Ungureanu prezintă revista de BD lansată sub titlul *Club miniGrafic* la ART). De asemenea, acest dosar include câteva povești despre ce înseamnă lansarea, pe piața românească, a revistei în serial *Rahan* (în traducerea realizată de Iulia Gorzo), dar și a cărților legate de fenomenul manga, care a depășit granițele Japoniei.

Foarte interesantă este posibilitatea, tot mai clară, ca anumite cărți să fie ecranizate. Vorbim despre seria *Pericol*, de la editura Arthur, despre care veți afla, chiar în aceste pagini, cum poate să ajungă film, de la Raluca Poenaru (autoarea lui *Pericol*) și Irina Enea (producător), deși CNC-ul nu este foarte darnic cu finanțarea filmelor pentru copii. La fel de interesant va fi cum va arăta filmul *Comoara lui Harap-Alb* (după cartea lui Mihai Mănescu - care semnează și scenariul -, de la Humanitas Junior, în regia lui Igor Cobileanski, regizor care se încumetă să facă primul film pentru copii din cariera sa).

Avem în acest dosar și câteva priviri caleidoscopice despre personalități care au modelat receptarea literaturii pentru copii în ultimii mulți ani, de la Ada Milea la Florin Bican.

Poveste cu parcurs fericit: literatura română pentru copii a ultimilor ani

OANA PURICE

S-a întâmplat ca în ultimii câțiva ani să citesc mai multă literatură pentru copii decât cărți adaptate, nu-i așa, vârstei mele. Nu mai multă; mult mai multă. Am însă momente când îmi spun că ar trebui să recuperez acest decalaj. Și mai încep memoriile unei laureate Nobel pentru Pace, mai duc la capăt câteva cărți de poezie, ba chiar trag tare să mai bifez ceva ficțiune românească contemporană. Însă ori mi-am pierdut eu exercițiul răbdării, ori cărțile pentru copii mi-au modificat așteptările, că mai tuturor le găsesc cusururi: ba au poveștile dezlânate, ba nu au povești deloc (și sunt convinsă că nu-i nimic pe lumea asta în jurul căruia să nu se poată isca o poveste), ba personajele n-au pic de consistență, ba ritmul e întrerupt. Ceva-ceva tot le găsesc.

Doar că, de când citesc constant literatură pentru copii, cu fiecare nou volum îmi sporesc lista preferațiilor. Am trăit cu Ronia, fata de tâlhar, a lui Astrid Lindgren, cu sufletul la gură fiecare noapte petrecută în Pădurea lui Mattis. Am citit cot la cot cu Tudor, puștiul meu de șapte ani, tot ce-a apărut din seria grafică *Amuleta*. Ca să nu mai spun că așteptăm cu nerăbdare, în familie, noua carte cu Gruffalo a Juliei Donaldson. Și nu e vorba doar de cărțile traduse.

Am făcut parte din juriul Premiilor Cărturino la toate cele trei ediții de până acum. Am citit în ultimii trei ani cam tot ce au publicat scriitorii români în materie de cărți pentru copii. Și-am avut de multe ori bucuria lui „uite o poveste bună!”. Literatura română pentru copii a cunoscut în ultimul deceniu și jumătate o dezvoltare și o diversitate capabile să susțină, iată, crearea unor premii dedicate ei. E drept, premii care n-ar fi existat, de fapt, fără implicarea totală a echipei Cărturești.

Ar putea literatura română să susțină de una singură cererea actuală a pieței de carte pentru copii? Cu siguranță nu. Încă nu există o masă critică de scriitori și ilustratori care să producă în ritmul necesar volume publicabile. Astfel că editurile importă mult: ceea ce e foarte bine. Pentru că se traduc cărți validate internațional de multe filtre, care pot funcționa deseori ca modele nu doar pentru tinerii cititori, dar și pentru autorii înșiși. Când ai pe piață multe volume valoroase ale literaturii mondiale pentru copii, clasice sau contemporane,

așteptările ca editor și apoi ca cititor sunt mari și față de autorii români. Care trebuie să concureze cu cărți din aproape toată lumea; de fapt, nu să concureze: să scrie povești la fel de atractive. Și, din fericire pentru noi toți, literatura română pentru copii merge într-o direcție foarte bună.

După această lungă introducere, voi vorbi așadar în continuare despre cărțile românești pentru copii publicate în ultimii ani. Înainte de toate, poate n-ar strica să spun ce înseamnă o carte pentru copii. Pentru că nu am nici experiența și nici curajul necesar să propun aici o definiție, nu pot decât s-o împrumut pe cea oferită de Mac Barnett (strălucit scriitor american de literatură pentru copii); care spune nici mai mult, nici mai puțin decât că: „O carte pentru copii este o carte scrisă pentru copii” (Mac Barnett, *Ușa secretă. De ce sunt cărțile pentru copii un lucru foarte serios*, traducere și prefață de Adrian Oțoiu, editura ART, București, 2025, p. 19).

Tautologie mai mare nici că există, dar nici adevăr mai adevărat. Explicația definiției o oferă Barnett în cartea amintită, *Ușa secretă. De ce sunt cărțile pentru copii un lucru foarte serios*. Eu mă rezum să citez din Mac Barnett doar această frază, pe care n-ar fi rău să și-o graveze cu litere de aur toate editurile (nu, exagerez; ar fi suficient să și-o pună în semnătura e-mailului toți editorii de carte pentru copii): „Însă literatura pentru copii poate să fie un refugiu din calea atitudinii veșnic paternaliste a adulților. Autorul de cărți pentru copii nu are nicio obligație să instruiască sau să explice. Singura noastră datorie e să spunem povești bune”. Poate e suficient ca editorii să preia în semnătură doar ultima propoziție. Și tot ar fi un câștig.

Am găsit printre cărțile românești înscrise la Premiile Cărturino multe povești bune. Am găsit și cărți care țineau cu tot dinadinsul să instruiască și să explice. Acestea nu au intrat în lista finalistelor. Dar ele sunt la îndemâna tuturor, alături de toate celelalte, căci aceasta e marea bucurie a unei piețe libere. Ceea ce face ca spațiul literar românesc dedicat cărților pentru copii să fie divers și competitiv, capabil să satisfacă gusturile și, de ce nu, nevoile tuturor cititorilor.

La o privire de ansamblu asupra cărților românești pentru copii, aș identifica cinci categorii: cărțile ilustrate (numite

în spațiul anglo-saxon *picture books*), cărțile de ficțiune (nu că primele nu ar fi de ficțiune, dar aici predomină romanele puțin sau deloc ilustrate) – aceste două categorii se subîntind amintitelor Premii Cărturino –, romanele pentru adolescenți (*Young Adult* în versiunea internațională, încă destul de slab reprezentate), cărțile de nonficțiune și cărțile de benzi desenate, împreună cu romanele grafice. O supracategorie, care-și face loc dând din coate mai ales în primele două secțiuni, este cea a cărților „utilitare”: acele *picture books* sau romane care, sub aparența dezinvoltă a unei povești, se transformă pe nepusă masă în povețe și lecții de viață, adică îmbracă atitudinea paternalistă de care vorbea Mac Barnett. Lupi deghizați în oi. Pirați aventuroși care ascund sub costume flamboaiante niște domnișoare Trunchbull de toată frumusețea.

Picture books românești

Cărțile ilustrate pentru copii, „albume”, cum s-ar traduce din franceză, sau *picture books*, cum au fost preluate din engleză, sunt destinate de obicei copiilor de până la 6-7 ani. Predomină ilustrațiile (de multe ori acoperind cu totul paginile), textul este scurt, ele fiind secvențiate, așa încât fiecare întoarcere a paginii să ducă povestea mai departe. Un alt aspect foarte important este dat de faptul că sunt (sau ar trebui) gândite pentru a fi citite cu voce tare. Până la vârsta școlară, majoritatea copiilor sunt ascultători, nu cititori. Astfel că un asemenea

volu trebuie citit de un adult. Și mai bine, lectura ar trebui gândită ca un spectacol. De aceea, ritmul poveștii este esențial.

Pe piața românească sunt destul de puține *picture books* care să bifeze toate aceste criterii. De multe ori, și scriitorii, și editorii propun texte lungi, înghesuite în 48-64 de pagini, pentru că părinții sunt obișnuiți să cumpere cărți cu text mult, să-i țină. Acest comportament nu este specific României; și în Serbia, și în Bulgaria, și în Ucraina, până nu de mult era imposibil să convingi un editor să publice cărți cu maximum o mie de cuvinte. Părinții cumpărători le-ar fi ignorat cu totul; un titlu minunat cum este *Zăpadă* al lui Uri Shulevitz (publicat recent de editura Portocala Albastră în traducerea lui Florin Bican), care are, în română, doar 167 de cuvinte, ar fi fost de neimaginat. De ceva vreme însă lucrurile s-au mai schimbat, iar acele *picture books* veritabile și-au găsit locul în aceste piețe, inclusiv în România și inclusiv printre cărțile românești.

Editura Arthur, alături de editura Vlad și Cartea cu Genius, părți ale Grupului Editorial ART, au fost printre primele care au contribuit la revitalizarea literaturii române pentru copii după 1989, organizând concursul de debut Trofeul Arthur, publicând, formând și promovând scriitori și ilustratori. În ultimii ani în portofoliul lor și-au găsit loc titluri *picture books*, precum *Băiețelul care se putea mușca de nas* (ilustrații de Irina Georgescu) și *Lumea lui Baltazar* (ilustrații de Ștefan Georgescu) de Alex Moldovan, *Vreau să fiu invizibil* de Dan Ungureanu (laureat al Premiului Cărturino de anul trecut), *Cui i-e frică de Scufița Roșie?* de

Cărturino: premii, cluburi de lectură, panel la Frankfurt, film cu Harap-Alb și comoara sa

OVIDIU ȘIMONCA

Matei Vișniec, T.O. Bobe, Iv cel Naiv, împreună cu ilustratorii Alexandra Mîrzac, Vali Petridean sunt laureații ediției 2026 a Premiilor Cărturino

La Frankfurt, în octombrie, un panel principal va fi axat pe literatura pentru copii din România

Igor Cobileanski, laureat GOPO pentru *Comatogen și Nebunul*, face un film pentru copii, *Comoara lui Harap-Alb*, după cartea lui Mihai Mănescu, premiată Cărturino în 2025

Cărturino nu înseamnă doar premiile anuale acordate pentru cărți din domeniul literaturii pentru copii. Deja, Cărturino, un brand lansat de Librăriile Cărturești, începe să conteze pentru comunități și pentru atragerea copiilor spre lectură. O veste importantă, aflată cu câteva ore înainte de Gala Premiilor Cărturino 2026, a fost că la invitația organizatorilor Târgului de Carte de la Frankfurt și în parteneriat cu Ministerul Culturii, câștigători ai Premiilor Cărturino 2026, dar și editori, librari vor fi prezenți la Frankfurt în octombrie 2026, într-un panel axat pe literatura pentru copii din România.

Pe plan național, Librăriile Cărturești vor deschide mai multe cluburi Cărturino de lectură pentru copii. Primul astfel de club va fi inaugurat sâmbătă, pe 13 iunie, la Cărturești Verona, moderat și lansat de actrița Dana Rogoz. Vor mai urma și alte cluburi Cărturino, în mai multe librării din România, dar și la Chișinău, unde copii și adolescenți se vor întâlni cu autorii și titlurile finaliste și câștigătoare la Premiile Cărturino.

Regizorul Igor Cobileanski, laureat GOPO pentru *Comatogen și Nebunul*, face un film pentru copii, *Comoara lui Harap-Alb*, după cartea lui Mihai Mănescu (care semnează și scenariul), apărută la Humanitas Junior, premiată Cărturino în 2025. Va fi un film în care Harap-Alb este cu părul cărunt și

se plimbă prin Piața Universității din București, zicând trecătorilor că el este Harap-Alb din poveste. Trecătorii adulți nu-l iau în seamă, câțiva copii vor să știe cum a coborât Harap-Alb din poveste ajungând în București, tocmai în București, în locul cel mai aglomerat al Capitalei. Copiii află că Harap-Alb are și o comoară, asta dacă nu este totul o fantasmagorie în mintea scenaristului și a regizorului.

Revenind la Gala Premiilor Cărturino 2026, de pe 14 mai, să spunem că a fost ediția a III-a, că s-a desfășurat la Cărturești Carusel, că a fost turtă dulce în formă de Cărturino, dar și limonadă și șampanie.

Au fost acordate patru premii din 10 cărți nominalizate.

FINALISTE LA CARTEA DE LITERATURĂ PENTRU COPII:

- *Anxionauții. Pierduți prin Cosmos* de Iv cel Naiv, cu ilustrații de Vali Petridean, editura Humanitas Junior
- *Consulatul Lunii sau Adelina și crocodilii de mlaștină* de Matei Vișniec, cu ilustrații de Joëla Vișniec, editura Humanitas Junior
- *Klikel și furnicuțele multicolore* de Matei Vișniec, cu ilustrații de Andra Bădulescu, editura Polirom Junior
- *Pădurea Vrăjitoarei Mici* de Mihai Buzea, cu ilustrații de Ioana Pârvan, editura Frontiera
- *Ultima provocare* de Adina Rosetti, editura Arthur

FINALISTE LA CARTEA ILUSTRATĂ A ANULUI:

- *Cartea de plastilină* de Ionela Hadârcă, cu ilustrații de Maxim Bivol, editura Cartier
- *Lumea lui Baltazar* de Alex Moldovan, cu ilustrații de Ștefan Georgescu, editura Vlad și Cartea cu Genius
- *Petrecere cu unicorn*, text și ilustrații de Adela Maria Calistru, editura Vlad și Cartea cu Genius
- *Unde e Șoseșica?* de T.O. Bobe, cu ilustrații de Alexandra Mîrzac, editura Frontiera
- *Ziua în care a muncit lenea* de Victoria Pătrașcu, cu ilustrații de Keszeg Ágnes, editura Univers

ÎN CULISELE LIRICII ROMÂNESTE EXTREM-CONTEMPORANE

În viața fiecărei literaturi se instalează, odată cu „mișcările tectonice“ tributare unor factori socio-economici, câte o perioadă în care întrebările elementare se cer (re)formulate și adresate actanților și actantelor ecosistemului. Poezia românească extrem-contemporană pare să fi ajuns, din nou, exact într-un astfel de punct: nu atât în căutarea unei definiții stabile, cât într-o continuă încercare de re poziționare, de renegociere a propriilor limite și limbaje – într-o tradiție care, de la antici încoace, știe că nimic nu dispare, doar se reciclează.

Dosarul de față nu își propune să fixeze un canon provizoriu, ci să surprindă energiile care traversează astăzi spațiul liric, de la alianțe și simbioze până la tensiuni și chiar clivaje. Am adunat aici voci și perspective diferite, uneori convergente, altele contradictorii, pentru a deschide un câmp de reflecție asupra modului în care citim, scriem, edităm și vizualizăm poezia. De la întrebarea fundamentală a lecturii până la dinamica editorială, de la interferența cu ecologia sau tehnologia până la dimensiunea grafică a textului, fiecare secțiune funcționează ca un unghi de acces către același fenomen fluid.

Privită sincron sau diacronic, poezia oferă, iată, o probă vie a diversității de formule și sensibilități. Împreună, aceste materiale conturează nu o hartă definitivă, ci mai degrabă un teritoriu în mișcare, în care poezia își testează, cu proverbiala-i îndrăzneală, propriile posibilități.

„Poezia m-a tratat cu rigoare karmică”

MIHÓK TAMÁS
ÎN DIALOG CU PÉTER DEMÉNY

FOTOGRAFII: BARNA NÉMETHI

Dragă Tamás, ne cunoaștem de un car de ani, ne-am întâlnit la București, la Cluj, la Oradea și la Budapesta, suntem maghiaromâni asemănători. Te enervează când cineva nu știe care e numele tău de familie?

Revederile cu tine, Péter, mă încântă; nu mai puțin cele indirecte, cum sunt articolele criticului și universitarului Balázs Imre József despre scriitori transilvăneni bilingvi, spațiu scriptic în care mereu ne nimerim, într-un fel sau altul, în dialog.

Dar hei, știi unde ne-am mai întâlnit? La Târgu Mureș (la susținerea tezei mele de doctorat, respectiv, cu altă ocazie, la simpozionul Interferențe literare româno-maghiare) și la Comana (la Festivalul „Gellu Naum”). Evenimente cu o mare încărcătură emoțională, toate. Am impresia că prezența ta îmi poartă noroc.

Nu mă enervează când cineva crede că numele meu de familie e Tamás și prenumele Mihók deoarece capcana pe care o întind semnându-mă conform ordinii răsăritene nu e mică. Ordinea asta mai puțin populară în lumea mare spune că pe prima poziție vine numele, iar pe a doua numele de botez (nemaifiind primul, nu se mai numește *prenume*). Nu doar ungurii se semnează așa, în răspăr, ci și câteva popoare din Asia de Est; și tu știi asta, haha, dar ai mers pe varianta mai sigură, ordinea apuseană. E OK, cu efort susținut din partea amândurora vom reuși să zăpăcim lumea.

Mulți te consideră un poet ecologic și Florin Dumitrescu te numește „hidalgo transilvan”. Te regăsești în definițiile astea?

Am și eu câteva conflicte nerezolvate cu morile de vânt, precum binecunoscutul hidalgo al lui Cervantes, numai că, firește, în sens metaforic. Iar ironia fină a lui Florin Dumitrescu cred că într-acolo bate, spre donquijotismul etalat în *œs alienum*.

Îndărătnicia cu care tolerez toxicitatea mediilor nefavorabile (citește: descurajările nefondate) mi-a dat avântul necesar de-a lungul timpului. Îți dau un exemplu cam într-o ureche. În copilărie și fragedă adolescență scriam versulețe în maghiară. Deja aveam buletin când, intuind că mi-aș urca lumea în cap – pe toată, de la neamurile maghiare până la profesorii de la liceul cu predare exclusiv în limba română –, mi-am mutat calabăcu' afectiv în limba statului. Era pasul firesc: pe coridoarele școlii mă puteam băga în seamă cu fetele și puteam glumi cu băieții doar în română. Până atunci, supravegheat în vacanțe de o bunică destul de conservatoare, nu-mi permiteam astfel de „pași greșiți”. Iată-ne acum, după mulți ani de la acest moment de cotitură, depășind bizarerii biografice, ambalându-le în anecdote. În românește! Și mă bucur că e așa.

Cât despre eticheta de „poet eco”, pot să spun înainte de toate că mă pasionează științele naturii. Atât teoria, cât și propriile microdescoperiri *outdoors*. Îmi place mult să grădinăresc. Au fost veri când mă găseai într-unul dintre foișoarele publice pe malul Crișului frunzărind vreun volum

nou sau scriind la laptop. Una dintre toamnele de care-mi amintesc cu multă satisfacție a fost cea (postpandemică, desigur) în care mergeam în Delta Văcărești să lucrez la *œs alienum*. O parte din volum am scris-o urcat într-o salcie, pe care o consideram într-un anume sens Yggdrasilul meu, un mic axis mundi vegetal. Asta până într-o zi când m-am ales cu treisprezece înțepături de viespe, care m-au lecut.

Altminteri, deseori mă trezesc întrerupând un roman în favoarea unei cărți de nonficțiune. În perioada în care am scris *biocharia. ritual ecolatru*, aveam cu mine titluri din Co-lecția de știință a Editurii Publica și de la imprintul Sapiens al Grupului Editorial ART. Mă interesau atunci și publicațiile *Post/h/um* (Vasile Mihalache făcea o treabă foarte bună acolo) și *Versum* (revistă online de poezie universală în limba maghiară). Triggerul principal era, totuși, poezia de factură antropocen, citeam poeți români și străini abordând speculativ noile forme de relaționare a omului cu restul naturii: W.S. Merwin, Tomas Tranströmer, Julia Fiedorczuk, Závada Péter, Tóth Kinga, Sirokai Mátyás, Ștefan Manasia, Gabi Eftimie, Andrei Doboș, Bogdan Tiutiu etc. (din ultimii doi, precum și din Moni Stănilă, am și tradus câteva texte pentru o antologie de *ecopoetry* apărută la editura budapestană Prae). M-a inspirat atunci și modelul rizomatic deleuze-ian de a vedea ordinea universală, respectiv ontologia orientată pe obiect via Graham Harman. Teza *All Art is Ecological* a lui Timothy Morton. În *biocharia* am încercat imposibilul: să vorbesc din perspectiva mediului ca organism parazitat de om. O fenomenologie, dacă vrei, din spatele cortinei de infatuări specific umane.

Dar firește, cu timpul, dezvrăjirea de rutină și-a făcut treaba. Acum cred că orice demers coerent al poeziei angajate ecologic e în egală măsură act de *awareness* și impostură. Cu același efort, dar cu mai puțin consum, se pot face lucruri mai utile.

Pe de altă parte, să ne amintim: cu toate meritele lui, nici Thoreau n-a rezistat în Walden, în pădure, mai mult de doi ani și ceva. Stătea pe terenul lui Ralph Waldo Emerson, avea o plasă de siguranță. Bașca se mai ducea și-n sat după provizii. N-are rost să romantizăm povestea: era și el om ca noi, poate puțin mai încăpățânat și mai autodisciplinat. Ce vreau să spun e că „năzuințele” noastre ecologiste sunt eclipsate continuu de suprematismul pe care ni l-am construit cu migală până să ajungem aici, în societatea globală fojgăind a informație; în contrapartidă, instinctiv nu are cum să ne atragă teoria extincției voluntare a speciei (vezi Les U. Knight), deși, uitându-ne pe cifre, n-ar fi o soluție tocmai illogică. Mă rog, oricum ne rezolvă ea mama natură *in extremis*...

Ce miză interioară ai când scrii poeme? Îmi amintesc de versurile pe care le-ai scris în chiria voastră anterioară, a noastră de acum. Poezia e ceva actual?

Chiar, ce mai face simpaticul domn administrator? Mai pleacă la pescuit în weekend cu Vitara lui?

Cum citim poezia astăzi?

ANDREEA POP

Într-un context în care poezia e conectată din ce în ce mai mult la mediile digitale, felul în care o citim pare să fi suferit mutații discrete, dar esențiale. Între o lectură aplicată, susținută de un instrumentar critic pe măsură, și experiența directă, subiectivă, uneori fragmentară, care impune un alt ritm, receptarea mizează tot mai des pe democratizare și accesibilitate (surse, limbaj etc.). Ancheta de față își propune să surprindă aceste schimbări din perspective diferite, reunind câțiva cititori entuziaști de poezie. Ce înseamnă astăzi să citești un poem și care sunt criteriile după care îl judecăm? Putem vorbi despre o nouă dinamică și despre niște așteptări diferite?

1. S-a schimbat în vreun fel modul în care citiți poezia în ultimii ani (în contextul evoluției rețelelor de socializare)?
2. Mai are poezia nevoie de repere critice pentru a fi înțeleasă?
3. Ce căutați într-un poem astăzi - ce îl face să fie reușit/ relevant?

RAMONA BOLDISZAR

Eu am copilărit la finalul anilor '90 și la începutul anilor 2000 într-un sat din Teleorman, cu o bibliotecă de familie săracă în titluri și genuri. Biblioteca școlii era o cameră obscură de-a cărei existență am aflat în ultimii ani din ciclul gimnazial. Pe vremea aceea, accesul la internet arăta complet altfel. Internet café-ul din centru mi-era inaccesibil, prin firea mea timidă și lipsită de inițiativă. Nu aveam telefon, calculatorul meu era vechi și se încărca greu; când în sfârșit am început să am acces nelimitat, a fost ca și cum aș fi descoperit că există un lucru imposibil. Și totuși, fiind complet ignorantă, nu l-am folosit în primii ani pentru a căuta poezie contemporană. Motivul e simplu: nici nu știam că există. Toată literatura pe care o cunoșteam eu era scrisă de oameni morți demult, predominant bărbați. Dar, în același stil, cea mai multă poezie pe care am citit-o în anii aceia, am citit-o pe internet, Edgar Allan Poe, Emily Dickinson, William Wordsworth, Yeats, Eliot, despre majoritatea am aflat acolo înainte să fie menționați în școală (unii dintre ei nici n-au fost vreodată explorați acolo). Așadar, nu am cum să nu privesc cu ochi buni accesibilitatea de azi: poți găsi absolut orice și e mult mai ușor să te educi singur, așa cum și simt că am făcut eu, dar cu dificultăți mai mari.

În același timp, distragerile erau mult mai puține atunci și precaritatea culturală în care mă dezvoltasem funcționase

și ca un motor pentru cunoaștere. Voiam să înțeleg cât mai multe într-un timp cât mai scurt, să scap de sentimentul de alienare; astăzi, cu rețelele de socializare, poate că senzația că ești „departe de lumea adevărată” nu mai e la fel de pregnantă. Și e mult mai ușor să fii păcălit de ecran, să îți pierzi ore din viață dând *scroll*, să consumi entertainment gol în loc să cauți lucruri care te pasionează. Dar pentru că eu am citit destul de consistent poezie pe ecrane în anii mei formatori și acolo am și descoperit poezia contemporană, am simțit mereu că e un mediu care-i și aparține într-un fel – mai ales pentru accesibilitate. Te face să simți că nu contează trecutul tău, nu contează din ce clasă socială provii, poți să citești aceleași lucruri ca oricine; cultura nu mai depinde atunci doar de situația financiară și de statutul social. Funcționează ca un mecanism de integrare, de îmblânzire a diferențelor dintre noi.

Având această experiență singuratică în fața poeziei pe care am învățat s-o iubesc mai întâi pe ecran, nu pot să privesc decât ca fiind benefică circularea poeziei în mediul online, într-o formă sau alta. Postări scurte, video-poeme, micro-cronici, platforme care publică poeme de autori încă nedebutați. O văd ca pe o fântână nesecată de creativitate și posibilitate. Nu am simțit niciodată că înlocuiește cartea, ci că o aduce în față. Face poezia să pară ceva ce eu și cred că este: ceva pentru

„Poezia supraviețuiește majorității formelor de alienare politică”

AL FILREIS
ÎN DIALOG CU CRISTINA BĂLAȘA

© Eric Sucar

Al Filreis, profesor la Universitatea din Pennsylvania, a redefinit în ultimele decenii modul în care literatura și, în special, poezia sunt accesate și studiate în afara spațiului academic tradițional. Utilizează tehnologia pentru a construi punți între arhivele literare și publicul larg, punând un accent și pe conservarea sunetului și pe interpretarea colectivă a textului. Unul dintre pilonii contribuției sale este Kelly Writers House, un hub cultural pe care l-a fondat în 1995, și care funcționează ca un spațiu de rezidență și dialog pentru comunitatea de scriitori, găzduind anual sute de evenimente și ateliere. Din acest nucleu a apărut ModPo, un curs online masiv dedicat poeziei americane moderne și contemporane. Spre deosebire de cursurile digitale standard, ModPo se bazează pe o pedagogie a discuției libere, reușind să implice peste 150 000 de participanți într-un dialog continuu (și) despre poezia experimentală. PennSound, un alt proiect în care este prezent, reprezintă cea mai mare arhivă digitală de înregistrări audio de poezie din lume, dezvoltată împreună cu Charles Bernstein. PennSound oferă acces gratuit la mii de fișiere, subliniind importanța oralității în înțelegerea versului. Această viziune este completată de podcastul PoemTalk și de revista online Jacket2, ambele coordonate de Filreis, care analizează poezia prin prisma dezbaterii informate. Cercetarea sa teoretică, prezentă în volume precum *Counter-Revolution of the Word*, analizează contextul politic al modernismului. Cea mai recentă carte a lui Al Filreis, *The Classroom and the Crowd: Poetry and the Promise of Digital Community*, publicată în 2025, la Columbia University Press. Și aici, Filreis s-a concentrat pe analiza modului în care mediul digital poate crea comunități de învățare autentice. Și a reușit să transforme studiul literar într-un proces viu, bazat pe arhivă sonoră și participare publică.

Dragă Al Filreis, prin intermediul PennSound ați conservat dimensiunea sonoră a poemului. În actul lecturii, ce anume transformă vocea poetului - cu toate inflexiunile, pauzele și cadențele sale - în experiența ascultătorului? Personal, ascultându-l pe Norman Pritchard în arhivă, m-am surprins proiectând vizual jocul său lingvistic, simțindu-mă aproape ca un co-creator al unui fel de „text-imagie”.

Este important să ne amintim că prima experiență a oamenilor cu poezia a presupus cântarea sau recitarea de către poet. Citirea poemelor consemnate în scris și, ulterior, tipărite reprezintă o etapă relativ recentă în relația noastră cu poezia. PennSound ne ajută să revenim la ceva mai apropiat de o stare originară: reuzim sunetul unei

voci care rostește cuvinte. Sunetul – timbrul, cadența, dar și reacția improvizată la modul în care publicul răspunde – este la fel de important ca sensul cuvintelor. Sunetul contribuie la producerea sensului. Toate acestea favorizează reorientarea atenției noastre către formele poemului și (din fericire, pentru mine) ne îndepărtează de conținut.

PennSound include și o secțiune „Cinema”, integrând dimensiunea vizuală în experiența poetică. Cum se modifică percepția noastră asupra unui autor atunci când îi putem observa gesturile? Credeți că imaginea poate „trăda” vocea sau, dimpotrivă, că cele două se reunesc pentru a forma un document arhivistic mai complet?

O întrebare excelentă. Vizionarea unei înregistrări video a unei lecturi de poezie ne oferă încă o dimensiune. Și da, modul în care percepem un poet citindu-și propriul text poate uneori să pară în contradicție cu ceea ce am crede despre voce dacă am avea acces doar la aceasta. Este doar o complicație suplimentară. Niciun ton nu poate fi interpretat cu certitudine. Tonul este partea cea mai dificilă a interpretării.

Alături de platformele digitale, Kelly Writers House funcționează ca un fel de laborator în care poezia devine o experiență socială și senzorială distinctă. Istoria literară a fost adesea modelată în asemenea spații ale energiei intelectuale. Ce aduce acest spațiu unei comunități de scriitori?

Spațiul este esențial. Mentorul meu, regretatul Robert Lucid, mi-a spus de multe ori, pe când plănuiam să creăm o casă a scriitorilor la 3805 Locust Walk, în Philadelphia: „Arhitectura este destin”. În opinia mea, cel mai important lucru realizat de Harris & Jane Steinberg, atunci când au proiectat renovarea vechii clădiri în 1997, a fost acela de a discuta îndelung cu scriitorii, inclusiv cu studenții, care foloseau deja spațiul ca loc pentru munca lor creativă. Au ascultat oamenii vorbind despre experiența de a fi în acel spațiu. Există, fără îndoială, o poetică a spațiului.

Proiectul PoemTalk favorizează, de asemenea, o conversație deschisă, sugerând că interpretarea unui poem este un proces colectiv, aflat în permanentă mișcare. În ce măsură această polifonie critică scoate la iveală straturi ale textului pe care o lectură solitară le-ar putea rata?

Nu am structurat niciodată PoemTalk după un scenariu prestabilit. Prefer ca invitații mei să se pregătească foarte puțin sau, și mai bine, deloc. Vorbirea dezordonată (adică fără a parcurge poemul de sus în jos), reacțiile la ceea ce tocmai a spus altcineva, fără teama de digresiune – aceste aspecte ale conversației formează ceea ce numim *collaborative close reading*, care este întotdeauna mult mai productivă decât interpretarea oferită de un cititor solitar. Poate

„Faut qu'ça saigne!”

EMILIAN GALAICU-PĂUN

An Affair of Honour, Ludwig Knaus, 1895

Acum bățiile izbucneau din te miri ce, întotdeauna după unul și același scenariu – orice ar fi făcut – (dacă tot nu ai cum reda o poreclă gestuală, fie ca, până-și face un nume, cratima să-i țină locul), fapta sau vorba lui îl scotea din sărite pe băiatul ce nu-și putea ține nicidecum pumnii acasă. Asta, la pauze – pe cât de așteptate până de curând, pe atât de nesuferite acum –, căci în timpul lecțiilor, același băietan stând în banca întâi, chiar în fața lui, se întorcea pe mică de ceas să-i spună vrute și nevrute sau să-l întrebe ceva, pe-un ton de cele mai multe ori complice, încât, văzuți dintr-o parte, ai fi spus că-s cei mai buni prieteni. Aceași schimbare o remarcase și la alți colegi, bătașii de la pauză îi căutau atenția la ore, toate pasele – c-o fi bilețele sau cărțile trecute pe sub mână – îl includeau și pe el, chiar dacă pentru asta se făcea un ocol în plus, ca pentru a-i pune la încercarea camaraderia, iar la activitățile extrașcolare, era tras când într-o parte, când în alta, fără să-l considere cineva „băiat de gașcă“. Fetele erau și ele interesate de acest turnir (mai puțin) cavaleresc, urmărind cu interes îmbrâncelile din clasă înainte să sune la lecție, dar ferindu-se să afle ce se întâmplă atunci când, la pauză sau după ore, băieții îl umflau pe sus la adăpost de privirile învățătorilor. Nici nu bătaii, ci hărțuiri fizice și verbale, sfârle, bobârnace, ghionturi sub coaste, scatoalce, piedici, picioare în fund, pumni în gură, fără vânătaii vizibile totuși – și, sigur, nici vorbă de sânge, fiindcă atunci când vorbește sângele, nimic nu mai este ca înainte. Ușor de spus: „Ține-ți capul sus și pumnii jos!“, dar ce te faci dacă pumnii ridicăți vor cu tot dinadinsul ca tu să-ți pleci capul?! Simțind că-i scapă de sub control, când de fapt ea nu a știut să-și impună autoritatea de la bun început – în ultimă instanță, nu era decât o provincială sclifosită, al cărei soț a fost promovat pe linie de partid, drept care și ea se văzu parașutată la Școala nr. 1 din capitală –, diriginta lor îi făcu de-a valma cu ou și cu oțet la ora clasei, se arată de-a dreptul scandalizată că aceiași elevi care au câștigat concursul pe școală, apoi pe raion și oraș la cântec patriotic, tocmai ei difuzează anecdote politice, nu uită să amintească de trecutul ilegalist al învățătoarei de rusă, și sfârși prin a spune, ca o adevărată țarancă ce se afla, că nu le-ar strica, unora dintre ei, o mamă de bătaie. „Nu, că la noi bate tata!“, fu replica lui –, toată lumea izbucni în râs – orice s-ar zice, – se avea cu cuvintele! –, mai puțin un coleg care luă vorba de duh drept o insultă personală. (De unde să știe – că „Le Grand Blod“, cum îi zicea în forul lui, alerga fuguța acasă, ori de câte ori lua o notă proastă, ca să ascundă crosa de hochei cu care maică-sa – și nu tatăl, de-al doilea – îl stâlcea, dintr-un elan pedagogic, în bătaie; altminteri, nici n-ar fi fost în stare să-i ascundă nimic mamei, și ea învățătoare la aceeași școală.) Să se fi încheiat totul aici, dar de unde?! toți ca unul au rămas în clasă după ce diriginta le dăduse liber, petrecând-o cu priviri care o împingeau din spate, de unde ea însăși, animată de cele mai nobile porniri, ardea de nerăbdare să-i facă „o vizită de lucru“ părintelui aceluși băiat pus la index; și abia de-aici încolo trebuiau să se teamă – și unii, și alții – de ceea ce urma să se întâmple.

Știut lucru, „Infernul sunt ceilalți“; ce te faci însă când aceștia sunt adolescenți la primul (lor) Infern, nerăbdători să-l încerce pe pielea semenilor – nici măcar animați de cele mai nobile intenții, „căci – de la Sf. Pavel citire – nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc“. Acum e acum, trebuie să-și fi spus cu toții, pentru a se pune în ecuație noul raport de forțe, între autoritatea oficială și *автомумем*¹-ul clasei, pe terenul de joacă al sufletului unui coleg care nu aderă la nici o tabără, să fie mulțumit dacă reușește să scape nevătămat. „Tu înțelegi că din cauza ta toată lumea a fost lăsată după lecții?!“, îl luă la rost șefa clasei, aceeași care, cu doar câteva săptămâni în urmă, trebuia să-i convingă pe cei mai reticenți să rămână la repetiții după ore, în vederea concursului de cântec patriotic. Iar ca să ajungă neîntârziat mesajul, o scatoalcă zdrăvănă – pusă fiind în joc autoritatea *автомумем*-ului – făcu tot atunci să-i sune băiatului apa-n cap. „O mamă de bătaie dă naștere unei bătaii soră cu moartea“, e tot ce poate spune – nu atât în apărarea lui – căci este conștient că, de-acum înainte, orice va spune poate și va fi folosit împotriva sa –, cât pentru a nu tăcea din gură, nimeni însă nu-i dispus să-l asculte și, cu atât mai mult, să-l audă. „Și tot tu ești autorul moral al scrisului de pe tablă“, nu se lasă șefa clasei, viitoarea secretară a organizației comsoliste a școlii, pe-un ton mai puțin convingător de data asta, după care îl ia din scurt: „De la cine ai auzit bancul? Ce-ar zice ai tăi dacă ar afla?“ Răspunsul ar fi dezamăgi-o, căci bancul i-a venit „pe linie de partid“ de la părintele său, instructor la Comitetul Central; atât că acesta își poate permite să spună bancuri, de care primul s-ar lepăda public odată prins asupra faptului. După care vine lovitura de grație: „Recunoaște că nu tu ai scris scenariul ăla nenorocit sau, cel puțin, nu de unul singur! Preciș te-a ajutat cineva...“ Nimeni, niciodată nu l-a jignit pe față într-un asemenea hal, așa că palma – a cui o fi fost?! – care-l croiește peste ceafă nu-l face decât să se clatine pe picioare, nu și în credința-i nestrămutată în dreptatea sa – sigur, i se mai întâmpla să copie la lucrările de control la matematică, fizică sau chimie, materii făcute anume să-l aducă la disperare, atunci când se găsea cineva să-i împrumute caietul lui; la rândul-i, le scria compuneri pasabile câtorva colegi, de la care chiar că nu aveai ce să ceri, dar de-aici și până la a-i pune la îndoială paternitatea scenariului e cale lungă. Departe de a-l face mai simpatic în ochii tuturor, meritul de a nu-l fi turnat pe adevăratul făptaș, odată strâns cu ușa și la lecția de rusă, și la ora clasei, le garanta că și această adunare neformală avea să rămână un secret al lor, unul în plus. Atât că, deocamdată, nu prea aveau ce ascunde, că de dat pe față – iarăși, ce?! – el unul nu-i dispus s-o facă! Abia dacă marcaseră Kilometrul Zero, prin însăși prezența lor *in corpore* aici și acum, cât despre *point of no return* deocamdată nimeni nu bănuiește care ar putea fi acela, linia roșie n-a fost trecută, și nici legea nescrisă – «До первой крови!»² – călcată. „Și ce-i cu frizura asta à la...“, șefa clasei nu rostește numele lui Maiakovski, care i-ar fi făcut plăcere, ci își caută în continuare cuvintele, „...de cântăreț al primelor cincinale?!“, se hotărăște ea în sfârșit, toată lumea izbucnește în râs, mai puțin *автомумем*-ul clasei; vocea lui guturală este

LA SUD ȘI LA NORD DE DUNĂRE

Granițele par mai degrabă să se întărească decât să se estompeze, iar dialogul prietenesc lasă adeseori locul ostilității, suspiciunii sau indiferenței. Totuși, cultura rămâne cel mai prielnic spațiu de întâlnire între popoare. A privi spre literatura unei țări vecine nu înseamnă doar a da curs unei curiozități firești, ci și un gest de a instaura o proximitate în toate accepțiile cuvântului.

Dosarul de față e ocazionat de statutul Bulgariei de țară invitată de onoare la Bookfest 2026, dar miza sa nu se vrea a fi una strict conjuncturală. Târgul va trece, dar dialogul trebuie să rămână, să se amplifice. În pofida vecinătății geografice și a istoriei comune, schimburile culturale dintre țările noastre nu au fost niciodată intense. Cu o serie de excepții notabile, literatura a trecut anevoie Dunărea.

Intervențiile reunite aici – ancheta cu nume importante ale literaturii bulgare, interviurile, eseul – caută să ofere o panoramă, dar și puncte de acces spre opere diverse, care nu ignoră trecutul, deși sunt racordate la prezent, și care pot conduce la o apropiere mutuală, de pe urma căreia avem doar de câștigat și unii, și ceilalți.

O invitație la a citi dincolo de familiar, la a descoperi voci noi și la un dialog cultural care nu ar trebui să fie excepția, ci regula.

Cunoaște-ți vecinul

GEORGE CORNILĂ

TRADUCERE DE LIVIA NISTOR

Putem vorbi despre un specific al literaturii bulgare contemporane? Există teme sau formule narative care o diferențiază clar în peisajul internațional?

ELENA ALEXIEVA: Din păcate, nu sunt nici critic, nici cercetător în domeniul literaturii, așa că îmi este dificil să discut literatura bulgară în ansamblu. Orice lucru, fie că este o persoană sau o entitate mai mare, cum ar fi o literatură națională, are o față pe care o arată lumii, așa cum are și o față pe care o recunoaște ca fiind a sa, o fizionomie interioară, mai profundă, care nu este neapărat recognoscibilă pentru altcineva. Dar aceste fețe nu sunt fixe, ca într-o fotografie. Ele sunt fluide, schimbătoare, ludice, pline de viață. O față este mai multe fețe, iar o literatură națională este mai multe literaturi, fiecare dintre acestea la fel de validă ca oricare alta. Pentru mine, această diversitate contează mult mai mult decât asemănările care ne fac să putem fi urmăriți până la o sursă comună – sau nu. Așa sper că va ajunge să fie percepută literatura bulgară dincolo de propriile granițe naționale. Pentru că literatura nu are granițe și acesta este unul dintre cele mai bune lucruri la ea. Sper, de asemenea, ca literatura bulgară să nu fie văzută ca ceva exotic sau abia emergent, căci nu este. Dar, până la urmă, frumusețea stă în ochiul privitorului, iar cu cât acesta este mai sensibil și mai deschis la minte, cu atât mai multă frumusețe va putea percepe.

IORDAN EFTIMOV: Literaturile moderne, adică literaturile de după turnura modernistă, sunt, în general, dominate de idei supranaționale. Putem spune că naturalismul este francez, iar futurismul – italian? Într-adevăr, centrul acestor mișcări, punctul lor de izbucnire, este determinabil, dar ele sunt expresia unor stări de spirit care depășesc mediul cultural național și de aceea devin rapid virale și se răspândesc pe un teritoriu cultural vast. Însăși ideea de tradiție națională este direct legată de statul național, iar insistența asupra specificului național al unei tradiții literare este proprie anumitor epoci din dezvoltarea culturilor contemporane. Adică nu este vorba despre o tradiție națională, ci despre construirea unei tradiții naționale. Astfel, chiar și romanul istoric este

naționalist doar într-o paradigmă pe care o putem numi „walter-scottiană”. Nu cred că literatura bulgară semnificativă sau cea română se află într-o astfel de perioadă.

Pe de altă parte, dacă ne punem în postura unor istorici ai culturii, putem vorbi despre amploarea influențelor culturale și, mai ales, despre tendințele culturale. Și asta la diferite niveluri. De exemplu, la sfârșitul anilor '60, literatura bulgară a împărtășit și ea pasiunea molipsitoare pentru „realismul magic”, în anii '70 – impactul lui Salinger și Updike (un fenomen balcanic, mi se pare, în măsura în care „prozei infantile” bulgare, în Serbia, de exemplu, îi corespunde așa-numita „proză în blugi”), la începutul anilor 90 ai secolului XX și în literatura bulgară se ridică un val „borgesian”, iar la sfârșitul primului deceniu al secolului XXI influența lui Chuck Palahniuk, Bret Easton Ellis și China Miéville este predominantă. În această dinamică, există desigur o specificitate a ceea ce eu numesc „mediu cultural”, nu „tradiție națională”, lucru care mi se pare profund înșelător.

Dar întrebarea dumneavoastră este dacă există teme sau formule narative care să distingă clar literatura bulgară pe scena internațională. Bine, dar când avem, practic, ceva similar cu o echipă națională în literatură? Păi, la Bienala de la Veneția sau la unele dintre târgurile de carte. Echipe formate prin forța împrejurărilor. Și totuși există teme comune care leagă scriitorii din generații diferite. De exemplu, pe mine și pe Gheorghii Gospodinov ne unește importanța supraexpusă a narațiunii și a povestirii, ideea postmodernă că nu dispunem de întâmplări, ci de povestiri despre întâmplări, și că aceste povestiri, care reprezintă singura realitate, sunt atotputernice. Dar de aici încolo încep diferențele nesfârșite. Lui i se pare că o matrice psihologică națională organizează viziunea asupra lumii a unei națiuni și scrie despre asta și în romanul său *Refugiul timpului*. Eu, pe de altă parte, cred că inconștientul colectiv nu este național, ci social și politic determinabil. Iar în cartea mea despre război (*Până ca sângele să fie spălat; Преди да измият кръвта*, 2023, n. tr.) sunt mult mai interesat de imaginea lumii modelată de rețelele de socializare și, mai presus de toate, de conținutul video „distribuit” pe acestea.

Dar dacă trebuie să fiu sincer cu mine însumi, fața literaturii noastre de astăzi este modelată de literatura bulgară contemporană de masă. Probabil că și în România lucrurile stau oarecum la fel. Societatea bulgară a reușit să distrugă instituția criticii literare, iar astăzi literatura de masă a preluat locul literaturii artistice cu profunzime filosofică. Astfel, în literatura bulgară predomină operele care sunt o expresie a orientalismului și a autocolonizării – în ele se dezlănțuie monștri folclorici, se vorbește despre unicitatea naturii bulgare și despre spiritul bulgarului. Toate acestea îmi provoacă greață – o singură privire aruncată spre vitrinele librăriilor, pline cu titluri precum *Vrăjitorul* (Мамник)¹, *Ielele* (Самодива),² *Lut* (Глина), *Mireasa* (Невеста), îmi provoacă dureri de cap. Vitrinele aproape tuturor librăriilor. Pe acest fundal, autori precum Elena Alexieva creează ceva asemănător cu filmul de festival.

IOANNA ELMY: Nu cred. Tendințele din literatura bulgară sunt determinate de aceiași factori care influențează și alte literaturi naționale. La nivel local, observăm o reformulare a folclorului bulgar într-un produs literar de piață, variante bulgare ale genurilor populare – *fantasy*, romane de dragoste, romane istorice etc. În literatura de ficțiune circulă motivele standard despre trecut, despre spiritul balcanic. Literatura de calitate nu se poate distinge pe criterii naționale, nu poate avea un profil național, ci dimpotrivă – ea preia ceva atât de banal precum elementul național, istoric sau balcanic și îl povestește printr-o prismă nouă, cu tehnici noi. Acesta este exemplul autorilor noștri buni, pe care eu îi consider de talie mondială: Gheorghi Gospodinov, Rene Karabash, Momcil Milanov, Emine Sadki.

КАРКА KASSABOVA: Așa cum spune Mehmed-Metko, unul dintre personajele din cartea mea *Elixir*, întreaga noastră cultură, tot ceea ce suntem, provine din lumea pastorală. Acestea sunt rădăcinile noastre, sufletul nostru. Cele mai puternice povestiri bulgare sunt despre oameni și locul lor pe pământ – Elin Pelin, Iordan Iovkov, Iordan Radicikov, Ivailo Petrov, Vera Mutaftchieva, Dimităr Dimov, dintre cei care au trecut în neființă. Dar odată cu separarea oamenilor de natură, cu golirea și umilirea satului, și literatura noastră devine în întregime urbană. De aceea literatura europeană este obosită – pentru că în ea nu mai există natură. Însă literatura bulgară este tot mai plină de viață cu fiecare an. Pentru mine, cele mai interesante cărți sunt cele care se întorc la viață, la Bulgaria uitată, la ecosisteme și la omul-ecologie. O astfel de carte este *Vlahos* de Nikolai Iankov și Elena Ștereva. O recomand cititorilor români, pentru că este o carte și despre ei. Despre noi toți din Balcani. De asemenea, recomand *Și patul nostru e înverzit* (И леглото ни е зеленина) de Violeta Radkova, *Călătorie în direcția umbrei* (Пътуване по посоката на сянката) de Iana Bukova și cea mai bună carte despre copilăria noastră comunistă, *Vunderkind* de Nikolai Grozdinski.

PETIA KOKUDEVA: Bulgaria are o puternică tradiție poetică și mi se pare că aceasta s-a păstrat și se regăsește adesea în

proză, dar și în literatura pentru copii. Gheorghi Gospodinov este un romancier apreciat în întreaga lume, dar el este în primul rând poet. Nadejda Radulova și Rene Karabash sunt, de asemenea, autoare ale unei proze rafinate, în creația cărora poezia ocupă un loc semnificativ. Când am discutat cu editori și agenți străini, aceștia au fost adesea surprinși de cât de multă poezie pentru copii se scrie astăzi în Bulgaria (știm că aceasta este greu de tradus și nu este de larg consum). Această venă poetică, încorporată în proza bulgară, este pentru mine o particularitate valoroasă – mai ales în cazul cărților pentru copii, unde, din cauza dominanței vizuale la nivel mondial, limbajul se reduce la un simplu text.

MIROSLAV PENKOV: Sunt recunoscător pentru interesul arătat față de mine și față de scrisul meu. Am părăsit Bulgaria acum 25 de ani și de atunci trăiesc în Statele Unite. Scriu simultan în engleză și în bulgară și, deși mă consider pe deplin – chiar dureros de deplin – bulgar, atât ca persoană, cât și ca scriitor, nu sunt convins că aceasta este și percepția despre mine a cititorilor și a celorlalți scriitori din Bulgaria. Într-un sfert de secol, pot număra pe degetele unei singure mâini scriitorii bulgari pe care am avut plăcerea să-i întâlnesc în persoană. Astfel, parafrazând o veche zicală mistică, în ceea ce privește scena literară bulgară, sunt în ea, dar nu fac parte din ea.

Am ascultat recent un interviu cu un tânăr, dar deja consacrat regizor de film bulgar – Pavel G. Vesnakov – care, dacă l-am înțeles corect, își exprima regretul că cinematografia bulgară contemporană duce lipsă de o abordare unitară, de o viziune, estetică și sensibilitate recognoscibile, care să o poată poziționa pe scena mondială ca fiind „bulgară”. De fapt, domnul Vesnakov a oferit cinematografia românească de la începutul anilor 2000 drept un exemplu pozitiv de asemenea coeziune artistică. Mi se pare că o lipsă similară de teme narative unitare și de formule prin care acestea să fie abordate se regăsește și în literatura bulgară contemporană. Dar acest lucru, cred eu, nu este neapărat unul negativ. Trăim într-o lume postmodernă, o lume în care scriitorii ar trebui să se simtă liberi să-și aleagă propriul drum, fără a fi preocupați de modul în care opera lor se integrează coerent într-un cadru național mai larg. Desigur, anumite teme sunt inevitabile. Cei patruzeci și cinci de ani de comunism au aruncat o umbră colectivă considerabilă asupra noastră tuturor. Gândindu-ne la Jung, nu trebuie să reprimăm această umbră, ci să o înfruntăm cu curaj și să o reintegrăm în noi înșine, pentru a deveni întregi, o dată pentru totdeauna.

În ce măsură biografia personală și istoria recentă a Bulgariei vă modelează scrisul? Simțiți nevoia de a duce mai departe o memorie colectivă sau, dimpotrivă, o dorință de a vă desprinde de aceasta?

ELENA ALEXIEVA: Sunt un om al prezentului. Mă agăț de el, mă străduiesc să-l descompun și să-l analizez, pun întrebări despre ceea ce îl face să fie așa cum este. Oricât de multăș

Literatura din Balcani, noua literatură latino-americană?

RENE KARABAŞ ŞI GHERGANA PANCEVA
ÎN DIALOG CU LIV TANE

La ora 19.00, pe 12 martie, e deja întuneric la Londra. Drumul de la hotelul unde stau, lângă Olympia (unde se desfășoară London Book Fair), și până la locul în care se desfășoară evenimentul îmi ia mai bine de o oră și jumătate. Ultimele sute de metri le fac pe jos, pe niște străduțe înguste și prost luminate pe care puțini trecători își fac simțită prezența. În fața librăriei, câțiva oameni așteaptă în speranța că vor putea să intre, însă numele Gerganei Panceva deschide ușa pentru mine. Rețineți numele ăsta, o să-l mai auziți.

Găsesc cu greu un loc liber pe unul dintre scaunele înghesuite, cât mai aproape de invitatele serii. Nu știu nimic despre autoare, nu i-am citit cartea. Știu doar că numele lui Rene Karabaş (Irena Ivanova) a apărut pe lista lungă a nominalizațiilor la Booker Prize cu două săptămâni în urmă. Și că în seara asta, împreună cu traducătoarea Izidora Angel, vorbește despre cartea ei, *She Who Remains*.

(Pe 31 martie, cartea lui Rene se regăsea și pe lista scurtă, de șase titluri, nominalizate la Booker Prize. La momentul la care scriu aceste rânduri, ne desparte mai puțin de o lună de anunțarea câștigătorului. Romanul, scris în bulgară și publicat în 2018, a fost tradus în bosniacă, macedoneană, franceză, poloneză și arabă și este pregătit să intre și pe piața românească, prin editura Alice Books.)

Povestea (pe care am citit-o ulterior) se desfășoară în Albania și este o biografie fictivă. Bekija, o adolescentă de 17 ani, trăiește împreună cu părinții și fratele ei mai mic, Săle, într-un sat de munte, iar tatăl ei, Murash, este un individ agresiv hipermasculin, adept fanatic al unui cod juridic rural primitiv, Kanunul lui Lekë Dukagjini.

Ajunsa la adolescență, Bekija o întâlnește pe și se îndrăgostește de frumoasa Dahna, nepoata unui vecin. Este momentul furtunilor hormonale, când dragostea nu poate fi oprită, iar Bekija nu se poate abține. Dragostea o face să rupă legătura cu rădăcinile. Necunoscând această atracție, tatăl acceptă o căsătorie aranjată între Bekija și Nemanja, fiul altui vecin.

Apare însă o problemă potențial fatală: conform Kanunului, mireasa se duce la casa soțului ei cu un glonț în buzunarul rochiei. Dacă se descoperă că nu este virgină, mirele trebuie să o omoare cu glonțul respectiv. Pentru Bekija, logodna reprezintă deci o condamnare la moarte, așa că evită căsătoria invocând același cod juridic, care îi permite să devină *sworn virgin* (fecioară sub jurământ), o transformare legală de gen care îi permite să revendice toate drepturile și responsabilitățile unui bărbat atâta timp cât trăiește ca unul. Își schimbă numele în Matija.

Autoare, poetă, scriitoare, scenaristă, actriță și dramaturgă, Rene Karabaş mărturisește că nu a fost alegerea ei să scrie această carte, ci a simțit că vine spre ea ca o nevoie de a-și spune povestea, de a scrie despre viața ei într-un mediu în care nu puteai să fii tu însuși.

„Nici măcar nu am știut că scriu un roman. Am crescut într-un sat din nordul Bulgariei, unde vechile legi patriarhale încă se simțeau foarte puternic. Am simțit o chemare interioară de a-mi spune povestea – cea a unei fete hipersensibile care crește într-o lume impregnată de o energie masculină dominatoare. Știam de mult timp povestea pe care voiam să o spun, dar nu găseam personajele cu care să fac asta, până când am vizitat la Sofia o expoziție a fotografei bulgare Pepa Hristova, dedicată fecioarelor sub jurământ din Albania. Am fost impresionată de aceste ființe aparent androgine, din care se presupunea că energia feminină fusese complet eradicată. Și totuși, am zărit o anumită blândețe în privirile lor.“

A avut o copilărie foarte frumoasă, dar plină de viață și de moarte în egală măsură. Povestește intens despre tot ce a rămas cu ea. „Purtăm povara istoriei care se transmite ca traumă transgenerațională. Bekija aude lucrurile astea din pânțele mamei și le manifestă. Mă interesează mult aceste simptome psihosomatice și încerc să le surprind în carte, dar le manifest și în viața reală. Nici eu, nici Bekija nu mergem la doctori, pentru că asta e trauma mea. Caut mereu motive și explicații în spatele fiecărui gest pe care-l fac. Chiar și atunci când arăt cu degetul, mă întreb de fiecare dată pe cine arăt, pe mine sau pe altcineva? Când am amețeli, mă gândesc mereu că mi-am pierdut esența, iar Bekija face același lucru.“

Editura numește cartea „un roman queer bulgar de referință“. Povestea include iubite adolescente și există o scenă indirectă de intimitate, dar sexul în sine nu este principalul obiect de interes. Autoarea însăși refuză această etichetă.

„De fapt, nici măcar nu este o poveste despre gen, contează mai puțin dacă e vorba despre un băiat sau o fată, cât este vorba despre presiunea traumatizantă pe care familia o pune asupra unui suflet sensibil. Nu e o poveste de iubire queer și nici despre o tranziție de gen. Iar faptul că nu se vorbește foarte mult despre asta în Bulgaria nu e pentru că ar fi un subiect care se evită, ci pentru că oamenii acceptă această componentă pur și simplu. Intenția mea nu a fost să scriu o poveste de iubire queer; de altfel, la început nici nu exista o poveste de iubire în carte, a apărut natural, mai târziu. Nu o văd ca pe o carte queer pentru că sunt prea multe straturi și teme asupra cărora am vrut să atrag atenția. Exact acesta este scopul meu, dacă e să fac o revoluție cu cartea mea, nu vreau ca ea să arate persoanele queer ca fiind diferite, ci ca pe niște oameni obișnuiți, cu aceleași emoții, aceleași alergii, aceleași taxe plătite la stat. Suntem la fel și nu trebuie să scoatem în evidență diferențele, ci să le includem.“

A vrut să călătorească în Albania pentru documentare, dar era dificil și riscant, așa că a făcut o cercetare aprofundată timp de doi ani prin intermediul cărților (inclusiv *Aprilie spulberat* de Ismail Kadare) și al unor interviuri rare cu fecioare sub jurământ. Asta nu a împiedicat-o să scrie o carte realistă. A rezultat o poveste coerentă, în ciuda procesului haotic din care s-a născut. De altfel, cartea nici nu are un editor, pentru că orice schimbare în text ar face totul să se prăbușească.

„Nu m-am gândit la formă atunci când am scris, tema a cerut această formă. Cred că fiecare carte are propria voce extrem de distinctă, care spune o poveste. E și cazul meu, pentru că am parcurs multe momente de meditație metafizică în timp ce scriam. Cuvintele curgeau pur și simplu prin mine, iar eu doar le puneam pe hârtie, fără să mă gândesc la gramatică sau la restricții și reguli ale limbii. Am scris poeme, am scris părți epistolare care devin puncte de respirație în fluxul conștiinței care altfel este foarte intens, ca un râu. Am avut sentimente foarte puternice în timp ce scriam și cred că și cititorul le va simți la rândul său. S-a întâmplat așa pentru că am intrat în mintea personajului meu principal, despre care însă vă avertizez că e un narator necreditabil. Lasă cititorul să-i citească gândurile, dar nu tot ce gândește este adevărat. A fost un soi de meditație, nu m-am considerat niciodată scriitoare. Nu sunt scriitoare, nu sunt scenaristă, nu sunt actriță; sunt poetă și tot ce fac, fac prin poezie. Am scris cartea asta în timpul unei relații foarte intense și toxice și m-am simțit un pic la fel ca Hemingway, care scria în război, în timp ce proiectilele cădeau în jurul lui, doar că în jurul meu se spărgeau farfurii și pahare. Singura soluție era să mă retrag în mine și asta a ajutat.“

Cu doză maximă de egoism, m-am bucurat să aflu că, deși nu ajunge la Bookfest, pot să fiu printre primii care îi transmit oficial o invitație în România, așa că o vom aduce pe **Rene**

Karabaș la întâlniri cu publicul la NOD Festival (Brașov, 24–27 septembrie 2026). Până atunci, a avut și generozitatea să-mi răspundă la câteva întrebări.

Te descrii mai degrabă ca poetă decât ca prozatoare. De ce faci această distincție și cât de importantă este aceasta pentru tine?

M-am perceput întotdeauna mai degrabă ca poetă decât ca prozatoare. Poezia este limbajul meu natural – este modul în care experimentez lumea. Caut mereu poezia lumii. Chiar și atunci când scriu proză, nu încetez să fiu poetă. Ritmul, tăcerea dintre cuvinte, intensitatea emoțională – acestea sunt instrumente poetice și modelează tot ceea ce creez. Distincția contează, deoarece „prozator“ sau „scriitor“ poate implica uneori distanță sau construcție, în timp ce „poet“ înseamnă pentru mine apropiere imediată, vulnerabilitate și adevăr. Nu este vorba despre gen; este vorba despre un mod de a vedea și de a simți.

Ai scris din nevoia de a-ți spune povestea. În ce măsură te gândești la cititor atunci când scrii? Care sunt așteptările tale în legătură cu povestea ta și schimbările pe care le-ar putea produce în rândul publicului?

Când scriu, nu mă gândesc la cititor într-un mod direct sau strategic. Actul scrierii este profund personal – începe ca o necesitate, aproape ca o chestiune de supraviețuire. Dar odată ce textul există, acesta nu-mi mai aparține doar mie. Atunci cititorul devine esențial. Nu mă aștept să schimb lumea, dar sper să creez recunoaștere. Dacă cineva îmi citește povestea și se simte mai puțin singur sau găsește curajul să înfrunte ceva dureros sau ascuns în interiorul său, atunci aceasta este deja o schimbare semnificativă. Pentru mine, literatura deschide spații mai degrabă decât să ofere răspunsuri.

Scrii în limba bulgară. Fără a pune la îndoială sau a subestima calitatea minunatei traduceri a volumului tău, *She Who Remains*, ai simțit vreodată că acest lucru ar putea constitui o limitare? Nu neapărat a procesului creativ, ci a capacității operei tale de a ajunge la un public global prin nuanțele intime ale unui stil atât de poetic precum al tău?

Bulgara este limba în care este scrisă *She Who Remains*. Ea poartă greutatea experiențelor, a codurilor culturale, a texturilor emoționale care au modelat povestea. Nu o văd ca pe o limitare – o văd ca pe o sursă. Traducerea transformă inevitabil textul. Cu toate acestea, traducătorii mei sunt atât de talentați și de sensibili, încât pot simți sufletul cărții mele și pot traduce muzicalitatea, ritmul și poezia ei. Ceea ce contează pentru mine este ca esența emoțională să supraviețuiască. Chiar dacă unele nuanțe se schimbă, esența – rana, tăcerea, reziliența – poate ajunge în continuare la oameni într-o altă limbă. Pentru mine, traducerea este o punte între culturi și suflete și permite povestirii să călătorească dincolo de originea sa.